

*De Gymnasii instrumentis musicis
et Organis ac tenore*

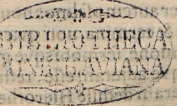
**DEO FAVENTE
ALIQVOT
HIQVE CVM GENTE TVMMORIBVS
IN PRIMIS COMMENDANDI GYMNASII
NOSTRI DISCIPVLI**

**XICAL OCTOBR. ANNI HVIVS c10 10cc xiii
PROFECTVVM QVALES ILLI CVMQVE SINT DICENDO
SPECIMEN EDITVRI PERORABVNT
AD QVOS AVDIENDOS**

**SVMME REVERENDVS EXCELLENTISSIMVSQVE
PRAESVL
ITEMQVE PATRONI AC PATRES
ET QVI EX OMNI ORDINE AC NVMERO
AMANTORNANTQVE LITERAS**

**OBTESTATIONE DECENTI SE ADDVCI PATIANTVR
M. SAMVELIS MOLLERI RECTORIS**

**EX OFFICINA
NICOLAI K'HEVSI**

ne Christianorum poetarum inferior. **SEDULIUM** his annuero, quem Rutilio elogio Theodulius ornata Aurelianensis L. IV. auctorem hymni: *A solis ortus cardine, &c.* qui acrostichis alphabeticis totius vitæ Christi historiam complectitur. *Vid. plurimam Fabricii Bibliograph. antiqua, Cap. XI, §. 18.* Quis vero, quin arti simul, aut *χρῆσιμῶν* honesto, datum sit aliquid dubitet? quo elegantior atque illustrior redderetur musica, eoque jucundius influerent in aures æque ac animos, quæ sincere amplectenda erant; sed tamen lege severa, sineque fœdæ dædica mollitiæ atque lasciviæ. Tam modico flexu Alexandrinus Episcopus id agi iussit **ATHANASIUS**, ut pronunciantibus essent similiores, quam canentibus, eo qui fugebantur munere: sed in oriente, unde Ambrosius etiam sacrarum cantionum formam accepit, quo animos, sensu quodam doloris profratos, magis solarentur, svavius quidpiam modulari fuere soliti. *Vid. AUGUSTIN. Conf. L. IX. c. 7, L. X. c. 33.* Sed quæ paganorum præ se ferebant quandam consuetudinem in Christianorum, qua tunc imbuti erant disciplina alienam, illa tantopere, ac ipsa istorum idola, cultusque impios ac profanos, aversabantur. *Audiant hæc, Hieronymus ait, in Ep. ad Ephes. V. adolescentuli; audiant his quibus psallendi in ecclesia officium est, Deo non voce, sed corde cantandum; nec in tragædorum morem guttur & fauces dulci medicamine coltlniendas, ut in ecclesia theatralis moduli audiatur, & cantica, sed in timore, ac opere, in scientia scripturarum.* Nec, quem ut evitarent scopolum, statim, quæ impulsu ac motu suo sonum edunt instrumenta sumta sunt: sed caute admodum ac sollicitè illud factum est, ne inde quædam hæreret labes, aut levitatis suspicio. Ita, quod lyra, atque cithara convivii infervirent, ac ebriorum libidini, plane videbantur proscriptæ: quæ etiam lege ac pronuntiatione alia instrumentorum genera, quæ ad usum quoslibet sordidos, ac in theatris sacrificiisque adhibebantur, damnata sunt. Ast ubi hostis ille victus, ipsaque superstitione atque impietas sensim oppressæ erant atque deleræ; ac metus, ne quo exemplo inde sumto rudiores corrumperentur, abuit, majori demum licentia, quæ possent, instrumenta musica applicarunt. Non dissentiebat **CLEMENS**, morum ille doctor rigidissimus, sed pius in *Padag. L. II. c. 4.* καὶ οὐκ οὐκ κερταρὴν ἐθελοῦσιν, ἢ λυρὰν ἀδῶν τοῖς κερταρῶν, αὐτῶν ἐκείνων. Ἐβραῖον μὴ ἴσῳσιν ἢ καὶ οὐκ οὐκ κερταρὴν, ἐυχαριστῶν τῷ θεῷ. *Et si ad lyram vel citharam canere volueris, nulla in te cadet reprehensio. Hebræum iustum inus laboris regem, qui Deo fuit gratus & acceptus. Rem vero in conspectu quasi exponit VENANTIUS HONORIUS FORTUNATUS, Italus gente, sed qui tandem in Pictonibus sacris præfuit, in descriptione cle-*

vi S. Germani Episcopi:

Hinc puer exiguis attemperat organa cannis;

Inde senex largam ruciat ab ore tubam.

Cymbalica voces calami miscetur acutis,

Disparibusque trocipis fistula dulce sonat.

Tympana rauca senum puerilis fistula mulces,

Atque hominum reparans verba canora lyram.

Liceat vero per Te, Lector Honoratissime, illud, quicquid affuerit spatii misissis aliis, organorum præcipue, sed quod Pœta dicit, rudi falce dolatæ pneumaticorum dare historiam: non quod ea Te ignorasse, vel a me recte erui posse existimem; sed quod in hac innocenti materia me sine injuria versari posse arbitrabar. Nominis rationem exigatque suppeditat **SIDORUS junior** in *Etymol. Libr. III, c. 7, de secunda divisione organica: Organum, ait, vocabulum est generale vasorum omnium musicorum. Hoc autem, cui folles adhibentur, alio Græci nomine appellant. Ut autem organum dicatur, magis ea vulgaris est consuetudo Græcorum.* Sed velut ipse terrarum orbis, quo nihil elegantius solidiusque factum est, matrem rudem illam indigestam que molem sortitus erat: ita etiam quæ musicam juvat corpora naeva duce infœmia producta, inque melius deinde, quando ars accessit &c, quæ omnibus in rebus dominatur, experientia, mutata sunt. Enim vero simile primo aliquid productum est ejusmodi organis, quod suo tempore laudem etiam meruit: quando autem meliora in publicum promovere coepit solertia, elementorum istorum obliiti scriptores, de sua modo egerunt ætate atque inincer-

to reliquerunt lectorem, utrum de re imperfecta, an perfecta magis dixerint. JUBALEM campum aperuisse, in quo decurrerent musici Spiritus ipse divinisimus, ac Deus ipse, auctor est; & quod *Genes. IV, 21*, habetur vocabulum *כנור* quod *JOBUS C. XXX. v. 31*, repetit, e quidem plerique omnes vertunt interpretes, organum, cuius usus afficiatur quodam voluptate animus; sed rem ipsam doctissimus SEBASTIANUS SCHMIDIUS, cum MERCERO, ignotam esse nobis, ingenue profiteretur. Si vero prius, cum MOSIS, tum *JOB I. כנור*, atque posterius *כנור* per tropum, pro omnibus, tam quæ fidibus constant, quam ipiritu incitantur, interpretari velimus, eundem tibiærum quoque & invenisse & docuisse usum, palam fiat. Hunc vero illum simplicem primo tradidisse, ex eo verisimile fit, quod naturæ ordine ab his, ad illud progredimur; quo autem usque Jubal, ejusque ars, ab illis primordiis processerit, numque ipse invenierit multa, multaque inventis addiderit, difficile sit definiisse. Illud tamen, quicquid ipse ex eudere potuit, ad posteros propagatum est, sed ita, ut mendax sæpe fama pro veris falsa vulgaverit, & certi auctoris, in illis, qui sacras ignorant literas, nomine abolito, alios eosque incertos & fictos substituerit. Autorem igitur PINDARUS *Minervam* citat, quæ, cum *Perseus* Medusæ caput, ope ipsius confirmatus, præcidisset, partim ex ejulatu Gorgonum, partim ex sibilis serpentum Gorgoneorum, ejulatu illi immisit, causam nata esset ἀυλικήν invenendi; ira, ut istarum collis tibiæ, horum autem lingvis bifidis lingula ex arundine cephalia facta responderet. *Pythion. Oda XII.* Sed alii hanc rem *Ardalo*, filio *Vulcani*, alii *Mercurio*, alii denique *Pani* tribuunt. Quodque ex una deinde gemina factæ sunt tibiæ, nec minus in hujus inventores inquisivit antiquitas, illudque nunc *Marsye* refert acceptum, nunc *Hyagni*, quem *APULEJUS* affirmat *primū in canendo manus discapedinavisse, primumque duas tibiæ, uno animavisse Spiritu, & dextris a clavibus foraminibus acuto tinnitu, & gravi bombo concentum musicum misivisse.* Hunc dextra emittebat, illum sinistra: ac *Dorius* quidem, qui gravissimus erat, duabus dextris incinebatur; *Lydius*, qui acutissimus, duabus sinistris; *Phrygius*, qui *Dorio* acutior, *Lydio* gravior, gravitate simul & acumine temperatus, dextra & sinistra tibiæ eliciebatur. Vid. *PLINII H. N. L. VII. c. 57.* *SALMASII Exercit. Plin. p. 84.* *GYRALD. de Pœcar. Histor. Dialog. II. POLYD. de Juvent. L. I. c. 15.* Ita tibiæ tibiæ, fistula fistulæ addita est, summa ex trivio, quod dicunt, sæpe materia: vetusque illa disparibus septem compacta cicuta *VIRGILII* vel *Alexis*, cera per seriem firmatis, sonos tot habuit discrepantes, istasque labris percurrentes pastores cantus ediderunt tatis infulse, *LUCRETII*us proinde *Libr. IV.* dicit:

*Et genus agrorum late sentiscere, cum Pan
Pinea semiferi capitis velamina grassans
Unco saepe labro calamos percurie biantes,*

Hæc autem cicutarum erat compositio, uti, quod *OVIDIUS* habet *L. I. Metam.* decreverat arundinis ordo, atque cum æque crassæ essent cicutæ, soni tamen differentia, ex illis, in alæ formam positis, longitudine & brevitate eliceretur, *TURNEB.* *Advers. L. XII. c. 7.* *Syringa* ab sibilo Græci dixerunt, quam organum nostrum referre dicit *L. I. Rei pœt. c. 4. I. C. SCALIGER*, sed illam & artificio, & sævitate superans; qui simul recentiores quosdam; qui *syringa*, & tanquam in utrem cannæ injectæ fuissent, admodum pinxissent inepte, increpat. Sic ut præstantius quidpiam invenisse, numerumque auxisse, fistularum *THEOCRITI Idyll. VIII.* nosse liceat, qui ita differit:

*ἄγγυλον ἐξ ἄρκαδίας κλάδων ἐπιπέλαρον
ἢ κισθῶν κισθῶν ἄρκαδίας κλάδων ἐπιπέλαρον
ἢ κισθῶν κισθῶν ἄρκαδίας κλάδων ἐπιπέλαρον
ἢ κισθῶν κισθῶν ἄρκαδίας κλάδων ἐπιπέλαρον*
KIRCHERUM, cuius abstrusa multa & abdita in lucem diemque ingenium protulit, audire si placeat, id ipsum in *Judæorum* magistris, ac eorum apparatusu musico se invenisse non minus dicitur *Musurg. L. II. c. 4. §. 3.* *מסורקין* a sibilo, quem faciebat, sic dictum instrumentum erat, *מסורקין*, qui simul ligati, & ligno quodammodo formam thecæ adaptato gradatim infixi disponebantur, calami vero parti

*pertis supra, in frapete abduktione certo quodam ligno obturabantur, eratque instructum manubrio quodam, a quo dilatata cista paulatim in augustum spatium coarctabatur; instrumentum applicabatur labiis, & sufflatione facta digitorum, foramina e latere nunc claudendum, nunc aperientium, ope, variis percipiebatur sonus, pro ratione longitudinis aut latitudinis, brevitatis que fistularum, ve etiam pro insufflationis intensione. Nec reliquis adversus orientem genibus illud ignoratum fuisse instrumentum, vel inde ratione aliqua conjici possit, quod septuaginta Senes, qui in vertendis sacris literis operam suam Ptolemaeo condixerunt, illud DANIELIS c. III, v. 5. 7. 10. מְשֻׁרָרִים שְׂרָרָהּ semper vertunt, quasi per vasa fuissent, ejus etiam Cantum ac strepitum idolo suo Nabuchodonosorem litavisse. Itaque his inventis, nec organa illa pneumatica, vel eorum quaedam initia non defuisse videantur, paulatim deinde, sed sine insigni adeo accessione, aucta, ita quidem, ut nec magistri multum ex hoc famæ essent consecuti, iuxta vero ad aliud elementum se ars convertit; atque in aqua, ex cujus motu Musam natam esse tertiam ipse VARRO testante *servio* existimat, operata, eruit aliquid, quod non minus admirationis, quam voluptatis, novo prudentiæ architectonicæ documento, haberet, Enimvero hydraulicum illud organum inventum est, cujus quidem, etsi quaedam supersint vestigia, tamen & gratia periit, & ipsa tere notitia. Aquæ nimirum illa lapsu, spiritum illud, quod aræ rotundæ non erat absimile accipiebat, fistulis in aquam obversis, eamque juvene quodam agitante, a xibusque præterea instrumentum pervadentibus. Sic enim fistulis immixtus est Spiritus, quæ lenem quidem, sed suavem adeo & jucundum edidere sonum, qui hospites epularum atque confabulationum voluptatis inter nos ad se totos potis efflet convertere, Vid. ATHENÆUS *Deipnos. L. IV, p. 174.* inque illum IS. CASAUBONUS C. XXII, p. 194. Ac pluribus verbis ut obscuram hanc rem dilucide pronuntiaret, contendit VITRUVIUS, utrum effecit ipse cum eruditissimis dubitat, *Libro X. c. 13.* inque ipsum conf. JOH. DE LAET *observ. TURNEB. Advers. L. II, c. 22.* SALMASII *Exercit. in Solimi Polyh. p. 416.* PANCIROLL. *in rebus perditis, p. 38.* de Musica *mura & hydraulica.* Ex aqua, una cum horologiis antiquis has conquirit rationes C. TESIBIUS Alexandrinus, patre tonsores natus, vir ingenio & industria excellentissimus, Ptolemaeo Evergetæ, cujus arate Apendum incoluisse dicitur, familiaris. *Athen. La c. Vitruv. L. IX, c. 9.* Dissentit vero TERTULLIANUS *libro de Anima c. V.* hujusque asseverat organi Archimedes Syracusanum, summum mathematicum, architectum fuisse, atque hoc addit; multos illud habuisse tibiarum acies, perque earum unam spiritum recepisse. In Romanorum hortis LAURENTIUS scribit PIGNORIUS extare, quod tale quidpiam referat, quam etiam rem suo probat calculo KIRCHERUS *in Latio L. III, P. II, c. 9,* qui, *Hippolyti, Cardinalis Estani vilitam,* inquit, *ingressus, in interiori theatri recessu organum vidi hydraulicum automatam dispositum, mira sonorum varietate auditorum aures demulcens.* Mallet vero factum pro ipsum esset, ne careremus organi hujus descriptione accuratiori, sine qua ab te scripta parum intellectum iri existimat Vitruvius. Ex tricliniis hortisque etiam in scenam hydraulus productus est; & frustra munus hoc vovit NERO, sub vitæ exitum, sibi incolumis status si permanisset, proditurum se, parta victoria, ludis, etiam hydraulam & chorulam, & utricularium, ac novissimo die histrionem salutarum pollicitus. SVETON. *in Vit. Cap. LXI.* Quo etiam spectat CLAUDIANUS, qui, cum in fine panegyrici, consuli Mallio Theodoro dicti, quæ gaudio ipsius inservire possent, provocasset omnia, ad hoc etiam genus convertitur;*

Qui latis risum salibus movisse facetus,

Et qui magna levi detrudens murmura tactu

Quinutu manibusque loqvax; cui tibia statu,

Innumeras voces segetis moderatus aëna

Cui plectro pulsanda chebis; qui pulpitâ socco

Inconet erranti digito, penitusque strabali

resonat, aut alte graditur majore coturno;

Vestelaborantes in carmina concitet undas,

Nec tamen hæc solaratio Ctesibii fertur exqvilita, sed plures, & variis generibus aliar, quæ ab eo liqore presionibus coacti spiritu efferre mutuatos affectus ostenduntur. Merulam etiam ille formavit, quæ motu voces edit, quamque in eodem Estensi horto, agri Tiburtini, imitatum esse artificem KIRCHERUS observat. *Ludicra,* inquit, *agvarum spectacula, quæ hoc loco exhibentur, vix explicari possunt. Hinc sit descensus in aliud planum, cujus muri tessellato opere elaborati in medio Parnassum exhibent, cum arboribus, in quibus cuculus cuculæ, luscinia modulatur, densenat anser, canariæque volucres multiplici vocum mu-*

B

ratione

zatione cantillante sentire jurares. VITRUV. L. 8. c. 12. Kircher. l. 6. Num ab istis abfint, quæ GILBERTUS Rhemensium Præful matheſeos beneficio conſtruxit, & aquæ caletactæ violentia modulatos emiſſiſſe feruntur ſonos, teſtibus Erfordienſi & Genebrando non diſſequam. Quamvis autem in his æque ac tibiis antiquorum compoſitis, atque Syringibus, noſtrorum, quæ ſpiritu ſollibus concitato aguntur, organorum quædam imago fuerit efficta; ab his tamen tantum remota fuerunt omnia, quantum ab ægyptis ululæ, aut falices lentæ a cupreſis. Si naturam ſpectes, Kircheri iudice, nec venit bydræ aurum ullæ, aut a ſiſtulis animandas proportio, neque ordinis quo dicuntur Octavarum in ſiſtulis accuratæ a diſtributio: ſi cultum, ita noſtræ ſolidæ elegantier conſtruantur machinæ, ut, ubi ſumtus & ars, atque induſtria reſpondeant, non organa muſica, ſed divorum quædam delubra turribus adytisque munita videre tibi videaris, metallice non modo puritas & nitor oculos perſtringat, ſed lonus etiam per tot ſiſtularum ac regularum diſcrimina editus, magis ac ille Ciceronis in Somnio Scipionis ſtelliger curſus aures animoſque compleat, Quorum vero eſſe de principiis, ſatisque illis inculciſis diſſiſſe videamur; tamen, qui porro ſucceſſus tuerint, vix conſtat. Cujus aliquoties mentionem fecimus Kircherus L. II. Muſurg. univ. c. 4. n. 1. מַכְרֵפֶה כְּרֹחִץ Thalmudicum nobis instrumentum comonſtrat pluribus ſiſtularum ordinibus ſonorum, animamque ſollibus quodam etiam taxilorum apparatus, quibus organoedi ope preſſis, appetiſſeque ventorum cialuitris mira canentis organi edita eſſet varietas, in templo item Salomonis cantorum ſtudia pari instrumento, multo noſtris eminentiore ſublevata eſſe, tradunt, & inculcant ambitioſe quidam moderni ludæi: veluti autem non animus eſt hæc aut affirmare, aut reſellere; ita mirer ego, ſi quis oim ejus fuiſſet ulus, viros in re Judææum verſatiſſimos, ſummæ reverendum DASSOVIVM, quem expediſſiſſe omnia accuratiſſime novorum auditores, ac prædicant, & in prælectionibus Ebræorum, & in iis, ubi Græcorum ritus expoſuit, tacuiſſe; ac LUNDIVM, Tunderanum quondam in Cimbris Theologum ac ſacerdotem, non obſcure, in Libro de ſacris Judæorum p. 746. illud inſignitum eſſe. Illud modo in re obſcure certum eſt, octavo demum ſeculo propius viſum cognitumque eſſe aiquid in Francis; ac organum tradit Monachus Fuldenſis MARIANVS SCOTVS L. III. p. 437. primitus veniſſe in Franciam, miſſum Pipino regi a Conſtantino Imperatore de Græcia, Pura miſſa dicit LAMBERTVS Schaſnaburgenſis in Hiſtor. Germ. ſed improbat hoc dictum excellentiſſimos DASOVIVS in Comment. de Antiq. Ecclie. c. 3. atque ad codicem Loifeſianum provocat, qui unum dicit, Pipinimque, ait. eo tempore veniſſe platiſtum ſuum in Compendio cum Francis. Tenuiſſe platiſtum in Compendio ſatis inſulſe: ſed ſeculi more & vitio, quo literis mentionibus oppreſſis imperium ac falces tenebat barbaries. Eimvero publice cum proceribus, quos Compendium, hodie Compiegne, convocaverat, de rebus neceſſariis deliberabat rex ille, & Taſſionem, quem Bojorum inſtituebat ducem, in verba juſu are ſua compellebat, ſacramento illo ſuper ſanctum Germanum, Marimum ac Dionyſium, ſed non ſatis bona fide, id quod deinde cognitum eſt, præſtito, Cognoverat fortaiſſe Conſtansinus ille, cui ab moribus & impuritate Copronymii nomen factum eſt, quæ ægeret Pipinus, quamque ipſe daret operam, ut Gallicanum cantum, ab raio nimium diſcrepantem aut emendaret, aut tollerent penitus, cum in ſinem ex Cantorum ſchola conſuſtis Muſicæ, quorum opera & conſilio uteretur, Romam invitatis. Namque ſi JOHANNEM DIACONUM L. II. c. 7. diſcrepentem audias, vocem ille & mores Tranſalpinorum ita graviter ac culat; Alpina. inqviens, corpora vobum ſuarum tonitruis alciſona perſeſtrentia ſuſcepta modulatio- nis dulcedinem propriè non reſulciant, quia bibuli gutturiſ barbaræ feritas, dum in flexionibus & repercuſionibus mitem nititur edere cantilenam, naturali quodam fragore, quaſi plaſtra per gradus conſuſe ſonantia, rigidæ voces jacat, ſicque audientium animos, quos mulcere debuerat, exasperando magis, ac obſtrependo conturbat. Vid. DUFRESNE Gloſſ. in voce cantus Romanus. Itaque amore Pipini Conſtansinus meritus ſibi videbatur, ſi tanta adornaſſet manera, atque ipſi deſtinaret, non quidem pietatis ſtudio, Dei que amore ductus, quo juvaret ipſum propoſitum; ſed ut, Dei ac religionis negligens, ad partes ſuas Pipinum, cujus in occidente multi m ereſcebant o pes, invitaret, Varia de hujus legationis anno fama eſt; rerum enim Franciarum, quibus præferim fides habenda eſt, conditores, DCCCLVII numerant; BARONIUS L. c. ad annum DCCCLXVI rem geſtam reſert, alii alium velint; ſed utriusque res habeat, tamen haud ullius facile, ac iuſtus, quod Græcis autoribus debemus, ex plumbo candido organi comparati memoria in Gallis Germanisque erit vetuſtiſſor. Sed in Græcia æque ac Italia longe ante hæc viguiſſe, non negaverim tot teſtimoniis illud affirmantibus. Evidenter illud AUGUSTINUS, qui anno æræ Chriſtiane CDXXX vitam finiit, declarat in Pſ. L. Organæ dicuntur omnia instrumenta muſicorum. Non ſolum illud organum dicitur, quod grande eſt, & inſtatur ſollibus, ſed quicquid aptatur ad cantilenam, & corporeum eſt, quo instrumento utitur, qui cantat organum dicitur. I. theodoſio M. Imperatore, qui maxime floruit ſama, & Borrichii teſtimonio ſupra ſeculo ſui genium ſacundia & pietate aſſur exit, PRUDENTIUM ea non ignorare ex eo, quo impietatis ac contumaciæ ſuz arguit ac con vincit Judæos, Chriſti gloriam aſſerturus, Libro Apoſteos. v. 454. ſeqq.

Quicquid in arcavo reboans tuba cada remugis;

Quicquid ab arcano vomis ingens ſpiritus hauſtu;

Quicquid caſta cheſ, quicquid reſtudo reſuſcit;

Organa diſparibus calamis quod conſona miſcent,

Emula

*Emula pastorum quod reddunt vocibus antra,
Christum concelebrat, Christum sonat, omnia Christum.*

Ex Græcis JULIANUS, quem Parabatam perique putant, in antbol. L. 1, hoc epigramma suppeditat ;
 Ἀλλοίη ὄρω δονάκαι φῶσι, ἦ8 ἀπ' ἀίλης
 χαλκείης πάχα μακλῶν ἀνεβλάθησαν ἀρέρης
 Ἀχρῖοι, ἀδ' αὐτίμοισιν ὕφ' ἠμετέροις θονόονται,
 Ἀλλ' ὕπὸ ταυρείης προθορῶν σπήλυγγ' ἀήτης,
 Νεβρῆς, ἐυρήτων καλαίμων ὑπὸ ρίξαν οὐδέεις,
 καί τις ἀνήρ ἀγέρωχ' ἔχων ἴσα δάκτυλα χειρῶς
 Ἰσαταί ἀμΦαφῶν κἀνοῖας συμΦρεμόνοιας ἀύλων.
 Οἱ δ' ἀπαλοὶ σκιρτῶντες ἀποθνήβει σὺν ἀοιδῶν.
 Ita quæmadmodum hæc a Græcis inventa, & missa sint ad externos dictum est ; Sed nondum quomodo in
 templa venerint, ab usibus profanis privatisque distincta, definitum, Sunt, qui docente Thoma Aquinate,
 id est, anno natæ salutis M CCC LXXIV nondum recepta tuisse asserant, ejusque sententia NAVARRUS
 fuisse dicitur libro de Orat. & Hor. Canon. C. 16. sed si PLATINÆ auctoritas valeat, septimo jam sæculo Vitalianum
 illam illa solenniter recepisse, ac dedicasse ille ostendit. Vitalianus, inquit, cultus divino intentus & regu-
 lam ecclesiasticam composuit, & cantum ordinavit, adhibitis ad consonantiam (ut voluit), organis. Dubitant hæc
 ille enunciat, quæ BAPTISTA SPAGNOLUS, quæ a patria Mantuanum appellavere, moris Romani
 censor vaide leverus, confidentius prodiit :

*Signum ad junctum molli constat a metallo
Organa, quæ sacris resonant ad festa diebus.*

Signum Vitalianum a patria signa nunciat, Voicorum celebri oppido, quo Tarquinius jam Super-
 bus coloniæ misit, sed confusibus novis auctam civibus, vid. LIVIUS. l. 1, C. 56, & l. 14, c. 21. Reversit
 autem ad Germanos, aliam Græcorum legationem, auspiciis Michaëlis 1, quam anno reparatæ gratiæ
 DCCC XII Eginhardus missam esse commemorat, legimus, quæ sædus cum Nicephoro renovavit ini-
 tum, atque confirmavit, ac oratione non magis, quam muneribus, in quibus organum quoque fuit, hoc ut
 consecraretur, CAROLIUM, cui a factis Magni cognomen impositum, leuiti. MONACHUS, citante Dufres-
 nes SANGALLENSIS, l. 1 de hoc imperatore c. 10. prodidit memoriæ ; adduxerunt etiam idem missonne
 genus organorum, & variarum rerum sectum, & præcipue illud musicarum organum præstantissimum, quod doctis ex ære
 constat, solibusque aurini, per fistulas æreas inter perforatibus tugiis quidem sonu uboatum, garrulitatem vero ho-
 ris, vel symboli, dulcedine coegrabat. Post autem Carolum, imperante Ludovico Pio, tandem ad Germa-
 nos ipsos, quæ adhuc caruerant, condendorum organorum, ope Balderici, limitis Pannonici Præfecti
 ars perlata est ; qui Georgium, Venetum quendam Presbyterum commendavit, magistrum ea in re verita-
 tissimum, quem benigne admittit Imperator cum Thancoito Sacellario ad Grani misit aquas, quo ibi,
 suppeditatis, quibus opus esset omnibus, organo effecto, specimen virtum ederet. Vid. EGINUS, in re-
 bus Ludov. ad 3, C. DCC CXVI. Quis autem credat, jam dum fuisse omnia omnibus numeris abso-
 luta ; operosa res fuit, sed minus gratiæ habuit, magna sæpe moles, multæ operarum vires, ac labor multus ;
 sed vitæ tanto nisu atque contentione dignus effectus & approbatio ; valæ interdum multa, quibus
 conciperetur ac redderetur spiritus, sed parum animæ. Si PRÆTORIUM audias Theor. organ. p. 144.
 corporis quondam hujusmodi musici, satisque informis quindecim modo cicutæ, vento duodecim sus-
 flatoriis emissio, motæ ac tonoræ sunt redditæ. Qui interioris Saxoniz urbes ac res descriperent,
 Merianum publicæ luci tradidit, antiquæ illius structuræ opus, quod Halberstadii in templo cathedrali
 superstit, commemorant, durum tractatu, atque alperum auditu. Paucas esse fistulas fe easque
 plumbeas & amplissimas ; epitoniorum manubria, non ad digitum, sed palmæ superficium ampliata esse,
 pugno cubitove pullanda ; folles multos, ipsumque concentum, non, nisi musicæ simpliciori aptum Fu-
 erunt, & alii qui staderent magnitudini ; ac Georgus Monachus dictus de Constantia, Abbas salemitanus,
 anno restituta per Christum gratiæ MCDXLI organum instituit, cujus maxima & mediocima longi-
 tudine pedes 28, & ambitu spirhamas 4 implevit tibia. Vid. BRUSH, de Monaster. Germ. p. 236. Quam verò
 superat ea, quam Magdeburgi ZIBLERUS vidit. 32 pedes porrectam, & amplam adeo, quam ægre cir-
 cumplecti undique vir possit, item, Germ. 6, v. p. 127 Quid vero animi fit, si illud ulurpare contingat mon-
 strum, atque portentum organi, quod VOLSTANUS in prologo ad vitam S. Svithuni describit, illud ex-
 ponente Dufresne :

*Talia & auxiliis hic organa, quæ talia nusquam
Cernuntur gemino constabiles sono.
Biffeni supra solentur in ordine folles,
Inferiusque jacent quæ tenent atque decem.
Flatibus alterius spiracula maxima reddunt,
Quos agitant validi septuaginta viri.*

*Brachia versantes, multo & sudore madentes,
Certatimque suos quisque morat socios,
Viribus ut totis impellat flamina sursum,
Et rugiat plena Kaplare ferta sinu,
Sola quadringentos quæ sustinet ordines nymfas,
Quas manus organici temperat ingenii.*

De hujus ætate non adeo certæ res est : non verò nudius tertius, sed pridem Haiberstadienæ effectum
 est ; cujus memoriam inscriptio ad posterus hæc traduxit : Anno Domini M CCC LXI Completam in vigilia
 Matthei apostoli, per manus Nicolai Fabri, Sacerdotis. Anno Domini M CCCXCV renovatum est, per manus Georgii
 Kleng. Ac sæculi ejusdem, quinti anno octogesimo Teuto quidam in Venetis innotuit, Bernhardus, eo qui
 parte

FK No 308

parte sua, qua pedibus claves, atque per eas spiraculorum obices, fistularum, grandiorum praesertim faucibus subternit, referantur, ac re moventur, amplificavit organa, Ita demum his esse tam felicibus licuit, quom sciret nomina posteritas: ubi contra ea priorum, et si fuerint monumenta, fama tamen densissima nocte desitescit multum indignante POLYDORO L. 111, de invent. c. 18, ipsa tandem, quae adhiberi possit, non una est materia; quique non ita opibus abundat, ut cum Michaele Graeco Imperatore ex auro sibi cicutas consilari possit jubere: tamen, si pro re sua, quasi moenia sibi efficiant, latis est. Eni mvero hic non tam quod carum, quam quod aptum sit maxime, quaeritur, quodque sonum edat jucundum, ac evidentem, quem tria praecipue, quem admodum hoc CARDANUS Tom. X. c. V. de Music. e. diffinitis, quaerit formare, cavitas nempe, aequalitas, & lenitas. Lignum non excludit, ipsa testatur experientia: ac Monachii quidam in Bojii organum dari fistulis e buxo torno preparatis, tantis quidem, quantae saepe non sint flanneae, ZEILERSUS *Itiner. Germ. p. 276.* se vidisse probat. Ex vitro Veneti quondam illas aptant, acute inprimis & suaviter resonantes, sed non sine discrimine, quod tam fragilis minusque solida majoris aeris impetum haud facile materia patiatur, MICREL. H. E. p. 375. Ex alabastro, cuius in agro Volaterrano ingens proventus est, Neapolitanus quidam artifex hoc formavit instrumentum, omnes partes suas continens, quo etiam magnam Friderici Mantuani ducis gratiam in illo dicitur PRÆTOR. *Organogr. p. 92.* Sed si gravia omnia reliquis levioribus minus eleganter sonant, atque cuprum vehementius, orichalcum cum stridore percussit inflatum; flammum praeter ceteris idoneum visum est metallis, quod flectitur facile, manusque patitur, & ob lenitatem laevitatemque suam suaviter resonat, Mitemur autem Deo optimi maximi hanc indulgentiam & bonitatem, qui felicitate sapientiaeque sua exitis omnium hominibus, tanquam postliminio eas restituit facultates, quae non bruta solum animantia, sed anima etiam desituta, ministerio suo applicare corpora, & illis quasi vitam spiritumque possint reddere, Equum proinde ac iustum est, ut praetens illud propitiumque Numen hunc amoris in nos sui fructum perennem capiat, atque ab his ad sensum velut quendam revocatis atque adductis colatur; ab istis autem praesertim mente pura, castaque & pia voce nunquam non celebratur. Nec dimovebunt illi nos ab ea religione, qui hac de re longe a nobis dissentiant, Illam enim nos divinae laudis superlectilem, de qua sermo fuit, a profano libere arcemus usu, Deoque soli, honesto pioque exemplo ac voto tribuimus, ac eius etiam praesentis, ac molientes, gratiam operumque experimur, Neque vero tam ea quae toris, quam quae domi aguntur nostrae spectamus. Quod enim faustum, felix ac fortunatum sit! die XIV calend. Septembrium illud solenniter organum, in quo per triennium, & quod excurrit condendo, poliendo, compingendoque & exornando Dardalus cum cura nostra defudavit, inauguratumque felicibusque auspiciis consecratum est. Eaque res omnes admonuit, ut Deo privatim ac publice ageremus gratias, & gratulandi, quibus debemus, studium prostereretur, Factum est hoc cum tacito animi cultu, tum variis vocum modulis, ac inter fides & tibias, interque tympana & tubas, interque ipsius huius organi omnium vocum sonos suaviter imitatis, concentum, hymnis votisque resonantibus; quae quidem Numen illud immortalisera semper habeat, atque exaudita esse velit, Quod vero Caput Sactorum pie venerandum, quae republicae, qui Patres, quique sacerdotes, ac omnium ordinum Proceres gravissimi divinitus ad eum diem servati sunt, perennent, ac salvi sint perpetuo; sui que studii ac laboris, qui opus illud suscipiendum putarunt, omnesque constanter, nihil de aliorum commodis detractis, Deo juvante, vicierunt impensas & difficultates, pretium referant, Quamvis autem verus Dei cultus non tam externis illis, quam interna mentis puritate censetur; tamen & hoc immensi eius in nos amoris argumentum est, quod, cum tanta nobis, inter tot hostium insultus, pia doctrina sit, haec etiam, quae quidem non juvant illam, aut fulciant, sed tamen ejusdem liberae quaedam signa, sanctique gaudii incitamenta sunt, postsumus obtinere. Ipse vero, in quo spes nostrae posita ac defixa sunt, eam nobis libertatem secundet inque hoc tumultu tam Ecclesiam, quam Scholas tueatur: ut ipsius inibi constet duretque honor; hic autem, cum posteris omnium qui commendent, educantur; ut obique autem obsequio & pietate animi artius cum ipso conjugantur, Pia autem nostrae voluntatis, quo ad sit vale conque testimonium, de ultimo Capitulo I. Scholasticorum legum aphorismo, qui, uti dormitum se confiterent ac cubitu surgentes Deum precibus ardentibus invocant collaudantque disputat, edicit, pro viribus nunc dissertabant nostri coetus quidam optime notae homines.

I. Godofredus Samuel Seifridius, Freibergensis, Noctem,

II. Rudolphus Christianus a Mezrad, Eqves Lusatus, somnum;

III. Johannes Gottlob Brunnemannus, Schoenbergae Misa, Praeces cum matutinas, tum vespertinas commendabit, ac deinde Sapphico carmine, in posterum sublimiores in Academia lectiones audietur, Scholamque hanc migraturus, Patronis & praceptoribus gratiam mentem testabitur.

IV. Ernestus Augustus Mahlerus, Waldheim, de Lucubrationibus, (simo, dicit:

V. Johannes Godofredus Zichornick, Zichoehenf, Misa, de tempore matutino, studii literarum aptis-
VI. Christianus Henricus Vuitius, Keckenbergens. Pythagoraeorum, qui mane quovis agenda per diem ordinaverunt, & sub noctem quae res ab se gestae essent, quae minus, sedulo repetierunt, institutum collaudabit.

VII. Christianus Abrahamus Seidelius, Waldheimf, Brunnemannio nostro & suo tandem carmine vernaculo acclamabit vetus; Feliciter!

Vestra autem, Patroni, atque inspectores gravissimi, haec, Schola est, ad Vos docentium aequae ac discipulorum labores ac studia pertinent, fructusque ac gloriae eorum spectat: quare ad esse, audire, conatusque discipulorum, qui ipem & faciunt, & implent optimam promovere gratia, praesentiaque vestra confirmare, quae, ne dedignemini.

De Gymnasio, infrascriptis
et Organis aeternum

**DE OFAVENTE
ALIQVOT
HQVE CVM GENTE TVMMORIBVS
IN PRIMIS COMMENDANDI GYMNASII
NOSTRI DISCVPLI**

XICAL OCTOBR ANNI HVIVS c13 1000 XIII

**PROFECTVVM QVALES ILLI CVNQVE SINT DICENDO
SPECIMEN EDITVRI PERORABVNT
AD QVOS AVDIENDOS**

SVMME REVERENDVS EXCELLENTISSIMVSQVE

**PRAESVL
ITEMQVE PATRONI AC PATRES
ET QVI EX OMNI ORDINE AC NVMERO
AMANTORNAVQVE LITERAS**

OBTESTATIONE DECENTI SE ADDVCI PATIANTVR

M. SAMVELIS MOLLERI RECTORIS

**EX OFFICINA
NICOLAI KYHEVSI**

